

Jak dobrze zamówić tłumaczenie na PJM

**PRAKTYCZNE
WSKAZÓWKI**

MAŁOPOLSKA KULTURA WRAŻLIWA

Dążymy do zwiększenia obecności osób z niepełnosprawnościami w instytucjach kultury. Wspieramy instytucje w udostępnianiu ich oferty kulturalnej dla każdej zainteresowanej osoby. Z pomocą ekspertów doradzamy, szkolimy i promujemy dobre praktyki.

Projekt został zainicjowany przez Zarząd Województwa Małopolskiego w 2016 roku. Działania prowadzone są przez Małopolski Instytut Kultury w Krakowie, we współpracy z Departamentem Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Promocji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego. W projekcie udział biorą instytucje kultury Województwa Małopolskiego oraz partnerskie organizacje pozarządowe.

www.kulturawrazliwa.pl

Jak dobrze zamówić tłumaczenie na PJM

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI

Kraków 2021

I Spis treści

Wprowadzenie	5
Potrzeby osób g/Głuchych związane z uczestnictwem w kulturze	7
Zasady dobrej współpracy z tłumaczem / tłumaczką PJM	10
Kodeks etyczny Stowarzyszenia Tłumaczy Polskiego Języka Migowego	13
Jak dobrze zamówić tłumaczenie między polskim językiem fonicznym a PJM?	19
Obowiązki ustawowe	19
Warunki zamówienia: praktyczne formy tłumaczeń z wykorzystaniem PJM	21
Jeden czy wielu tłumaczy w ciągu roku?	22
Wyjście poza kryterium ceny	23
Kryteria pozacenowe	23
Określenie warunków zamówienia	26
Przygotowanie dokumentacji	26
Warunki realizacji zamówienia	27
Warunki odbioru zamówienia	28
Gra zespołowa	29
Skąd dowiesz się więcej? Zaufane źródła	30

Wprowadzenie

Tomasz Włodarski

Coraz rzadziej zastanawiamy się dziś, czy realizować nasze działania w sposób dostępny, a coraz częściej pytamy, jak to robić. Spoczywają na nas obowiązki wynikające z Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2019 r. poz. 1696, dalej jako Uzd), nie wskazuje ona jednak, jak je efektywnie wypełniać.

Zapewnienie tłumaczenia między językiem fonicznym a językiem migowym to jeden z najbardziej powszechnych sposobów realizowania dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami. Co więcej, powinniśmy nie tylko realizować nasze działania w sposób dostępny, ale również w taki sposób zamawiać usługi. By zrobić to dobrze, potrzeba nam wiedzy i praktyki.

Zapotrzebowanie na tłumaczy i tłumaczki polskiego języka migowego jest ogromne, a ocena ofert i wybór jakościowego tłumaczenia nie są proste. Wielu instytucjom kultury brakuje kompetencji, by ocenić jakość oferowanej usługi. Ostatecznie często kierują się wyłącznie kryterium kosztów (które i tak są dużym wyzwaniem dla instytucji finansowanych ze środków publicznych).

Sprawę utrudnia fakt, że sama usługa tłumaczenia między polskim językiem fonicznym a polskim językiem migowym nie ma jeszcze zatwierdzonej przez organy państwowe kwalifikacji. Dlatego poprosiliśmy o pomoc przedstawicielki środowiska tłumaczy i tłumaczek, aby rozpoznać specyfikę i kierunek rozwoju tej usługi oraz znaleźć kryteria, które pozwolą na obiektywną i usystematyzowaną ocenę doświadczenia czy kwalifikacji tłumacza / tłumaczki. Umożliwi to wypracowanie kryterium jakościowego do oceny ofert.

Przedstawiamy także punkt widzenia osób g/Głuchych, które chcą uczestniczyć w kulturze na równych prawach – nie tylko jako odbiorcy, ale także jako twórcynie czy pracownicy instytucji kultury. Pokazujemy kontekst pracy tłumacza / tłumaczki oraz standardy wypracowane przez samo środowisko,

uznane za gwarancję jakości usługi. Mamy nadzieję, że pomoże to osobom i zespołom zajmującym się zamówieniami publicznymi dokonywać oceny jakościowej przy wyborze usługi tłumaczenia na polski język migowy.

Potrzeby osób g/Głuchych związane z uczestnictwem w kulturze

Edyta Kozub

Barierę komunikacyjną między światem słyszących a światem osób g/Głuchych likwiduje przede wszystkim tłumacz języka migowego. Jest on niezbędny obu stronom. Błędne jest bowiem przekonanie, wciąż jeszcze obecne w świadomości wielu osób, że wszystkie osoby głuche czytają z ruchu warg. Nie można więc zakładać, że wystarczy „mówić głośno i wyraźnie”, by zostać zrozumianym przez osobę, która nie słyszy.

Uchwalona w 2011 roku Ustawa o języku migowym i innych środkach komunikowania się nie tylko podkreśla prawo osoby g/Głuchej do „swobodnego korzystania z wybranej formy komunikowania się”, ale również zobowiązuje do umożliwienia jej takiego kontaktu – z pomocą tłumacza / tłumaczki języka migowego – liczne instytucje: organy administracji publicznej, jednostki systemu, podmioty lecznicze, jednostki policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnej oraz jednostki ochotnicze działające w tych obszarach. Mimo to niektóre instytucje publiczne nie zapewniają tłumacza / tłumaczki języka migowego. Szczególnie dotkliwe bywa to w przypadku szpitali i poradni. W związku z tym przy załatwianiu różnych spraw osoby g/Głuche muszą nieraz korzystać z pomocy bliskich, którzy znają język migowy – często zadanie to wykonują ich słyszące dzieci. Wyzwania nieadekwatne do wieku, z jakimi wiąże się stresująca praca tłumacza języka migowego, skutkują ogromnym obciążeniem psychicznym, a nawet traumą. Niestety władze w Polsce nadal słabo wspierają obywateli z niepełnosprawnością słuchu.

Niepełnosprawność słuchu przybiera różne formy i generuje różne potrzeby. Osoby niedosłyszające mają tylko nieco słabszy słuch od słyszących i obywają się zwykle bez aparatów słuchowych – rozumieją mowę ze słuchu i umieją mówić. Osoby słabosłyszające w komunikacji z otoczeniem wspomagają się

aparatach słuchowymi – bez nich są bezradne i „głuche”. Wspomagają się także czytaniem z ruchu warg. Wreszcie osoby g/Głuche nie rozumieją mowy ze słuchu (nawet jeśli są w stanie w jakimś stopniu ją słyszeć). Osobną grupę stanowią chociażby osoby późnoogłuchłe, które nie uczestniczą w życiu ani kulturze Głuchych, nie znają języka migowego i nie czują się częścią tej społeczności.

Polski Związek Głuchych szacuje, że w Polsce mieszka około 800 tysięcy obywateli i obywaterek z wadą słuchu, w tym około 50 tysięcy osób g/Głuchych posługujących się w komunikacji wyłącznie polskim językiem migowym, mających trudności ze zrozumieniem tekstu w języku polskim, który jest dla nich językiem drugim, a nawet obcym (dane z 17 marca 2020). Grupa osób z niepełnosprawnością słuchu nie jest więc jednolita, lecz bardzo zróżnicowana. Każda z tych osób funkcjonuje inaczej, ma indywidualne potrzeby i możliwości. Przykładowo zdarza się, że osoba głucha z aparatem słuchowym czy implantem nie zna języka migowego, za to język polski zna bardzo dobrze. Można jednak z dużą dozą prawdopodobieństwa stwierdzić, że Głusi – którzy uważają się za mniejszość językową – potrzebują do komunikacji dwóch elementów: polskich napisów i tłumacza bądź tłumaczki języka migowego. Nie należy przy tym traktować ich ulgowo, jak gdyby byli niesamodzielnymi i bezradnymi lub prezentowali niższy poziom intelektualny. Mówiąc w uproszczeniu, osoby g/Głuche myślą w sposób wizualny, w odróżnieniu od słyszących, których myślenie ma charakter werbalny. W związku z tym na co dzień potrzebują napisów – które stanowią przecież swoiste obrazy dźwięków mowy – a czasami tłumaczy języka migowego.

Idea kultury dostępnej dla wszystkich jest ważna i piękna. Niestety również w tym zakresie istnieje wciąż duży rozdźwięk między teorią a życiem codziennym. Dostępność kultury nie jest jeszcze standardem, ale raczej zjawiskiem występującym nieregularnie, czy wręcz od święta. Dzieje się tak z różnych względów. Muzea czy galerie sztuki wprawdzie obfitują w treści wizualne, jednak brakuje w nich dostępu do wszystkich informacji, historii, kontekstu. Ideałem byłby g/Głuchy zawodowy edukator lub edukatorka, którzy oprowadzaliby podobnych sobie (tak dzieje się już w niektórych instytucjach, na przykład w Muzeum Śląskim w Katowicach, Zachęcie – Narodowej Galerii Sztuki, Muzeum Narodowym i Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie). Koncert z kolei

może być dostępny za sprawą nieprzeciętnie ekspresyjnego tłumacza nie tylko języka migowego, ale także języka ciała. Spektakl teatralny, w którym każdemu z aktorów i aktorek towarzyszyłby „cień” w osobie tłumacza lub tłumaczki PJM, należy do rzadkości.

Tylko w kinie – pozornie – nie trzeba tłumaczy języka migowego, bo film zagraniczny jest wyświetlany z napisami. Za to już polski film bez napisów jest niedostępny dla g/Głuchych obywateli naszego kraju! Z własnego doświadczenia i z obserwacji wiem, że osoby g/Głuche chętnie rozmawiają o filmach zagranicznych, bo są one dostępne z polskimi napisami. Nie dyskutują natomiast o filmach polskich, które najczęściej wyświetlane są bez napisów, koncertach ani wystawach – na których zwykle nie jest zapewniona obecność tłumacza lub tłumaczki języka migowego.

Można powiedzieć, że całość polskiej kultury jest skierowana do osób słyszających, przekazywana kanałami dźwiękowymi, w formie stale niedostępnej ani nieosiągalnej dla osób g/Głuchych. Ma to daleko idące konsekwencje, bo „czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci” – przyzwyczajone do wykluczenia osoby g/Głuche często wcale nie są zainteresowane udziałem w kulturze, która nagle próbuje się na nie otwierać. Nowa oferta dostępności „ani je ziębi, ani grzeje”, podobnie jak dotychczasowy jej brak. Trzeba też pamiętać, że Głusi mają swoją własną kulturę, na którą oprócz języka migowego składają się m.in. dwustuletnia historia, sztuka, savoir-vivre czy poezja migowa. Potrzeba czasu i umiejętnych starań, by nawiązać dialog i wzbudzić obustronne zaangażowanie.

Tłumacz(ka) języka migowego to w Polsce nadal zawód deficytowy. Stale brakuje równowagi na rynku, ponieważ popyt na tłumaczy i tłumaczki jest bardzo wysoki. Nadziei upatruję w pomyślnie rokujących próbach zastosowania wirtualnej rzeczywistości i animowanego awatara w smartfonie. Być może dzięki takim rozwiązaniom w przyszłości stanie się normą, że osoby niesłyszące będą mogły pójść na wybrany spektakl o dowolnej porze i w dowolnym miejscu – to moje ciche marzenie! Zanim jednak do tego dojdzie, warto postarać się o sprawne i profesjonalne zapewnienie wsparcia żywego tłumacza lub tłumaczki w jak największej liczbie instytucji.

Zasady dobrej współpracy z tłumaczem / tłumaczką PJM

Agnieszka Kukulska

Zanim zwrócimy się do tłumacza / tłumaczki, warto się zastanowić, jakiego typu usługę chcemy zamówić (tłumaczenie online, na żywo, tłumaczenie materiałów audiowizualnych itd.) oraz – co się z tym wiąże – jakiej grupie odbiorców i odbiorczyń chcemy zapewnić dostępność. Następnie możemy zgłosić się do organizacji zaznajomionej ze środowiskiem Głuchych i dopytać, w jaki sposób zapewnić tej grupie możliwie najlepszą dostępność. Niezależnie od tego, które z wymienionych usług potrzebujemy, specjaliści i specjalistki będą mogli nam doradzić rozwiązania techniczne dostosowane zarówno do naszych oczekiwań, jak i do potrzeb grupy docelowej. Zaufane instytucje chętne do pomocy to na przykład Polski Związek Głuchych oraz Stowarzyszenie Tłumaczy Polskiego Języka Migowego.

Aby osoba bądź instytucja świadcząca usługi tłumaczeń mogły wycenić wartość zlecenia, potrzebują informacji na temat długości spotkania (bądź tłumaczonego materiału), miejsca tłumaczenia (na żywo), specyfiki treści, warunków tłumaczenia, wielkości publikacji, sposobu publikacji oraz tego, czy spotkanie będzie transmitowane na żywo. Później w trakcie współpracy należy rzecz jasna niezwłocznie informować wybranego tłumacza / tłumaczkę o wszelkich ewentualnych zmianach terminów, godzin, prelegentów czy skryptów ich wystąpień.

Kiedy już wiemy, jaką usługę chcemy zamówić, musimy zatroszczyć się o uzyskanie tłumaczenia jak najwyższej jakości. Niezależnie od tego, czy zlecenie dotyczy tłumaczenia na żywo, online czy tłumaczenia innych materiałów, najistotniejszym elementem jest przekazanie tłumaczowi / tłumaczce **materiałów do tłumaczenia** – możliwie jak najwcześniej, najlepiej do pięciu dni przed wydarzeniem. Dzięki temu zleceniobiorca będzie mógł dobrze przygotować się do wykonania usługi, a to zagwarantuje zleceniodawcy tłumaczenie wysokiej jakości. Wielu organizatorów ma obawy przed przekazaniem tłumaczowi / tłumaczce materiałów związanych z planowanym wydarzeniem. Pamiętajmy

jednak, że taka osoba występuje z ramienia organizatora spotkania, dlatego przekazanie jej wszelkiej dokumentacji nie wiąże się z ryzykiem. Zgodnie z kodeksem etycznym jest ona zobowiązana zachować w tajemnicy wszelkie informacje, jakie pozyskuje do realizacji zlecenia.

Biorąc pod uwagę specyfikę tłumaczenia na języki wizualno-przestrzenne, do których należy PJM, na czas tłumaczenia wystąpienia na żywo musimy zaplanować odpowiednie **miejsce dla tłumacza / tłumaczki**. Muszą oni być dobrze widoczni dla odbiorców i odbiorczyń oraz właściwie oświetleni. Światło powinno padać równomiernie z kilku punktów, tak aby nie przeszkadzało w odbiorze ani nie raziło tłumacza / tłumaczki. Musimy też zadbać o to, aby nikt ich nie zasłaniał. Zdarza się, że fotograf(ka) w celu zrobienia dobrego ujęcia zasłania uczestni(cz)kom osobę dokonującą tłumaczenia, albo wręcz rozstawia się ze statywem bezpośrednio przed nią. Jest to sytuacja niedopuszczalna, gdyż wówczas publiczność całkowicie traci kontakt z treścią wystąpienia.

Na potrzeby długich spotkań (powyżej godziny) organizator powinien zatrudnić zespół dwojga tłumaczy, tak aby mogli się zmieniać w celu zapewnienia najwyższej jakości usługi. Wówczas osoba, która w danym momencie jest na tak zwanym offie, wspiera aktualnie tłumaczącą w sytuacjach kryzysowych, a jednocześnie delikatnie „łapie oddech”. Podczas długich konferencji warto natomiast zaplanować przerwy, aby oboje tłumacze mogli odpocząć.

Jeżeli w konferencji uczestniczy wiele osób i nie możemy być pewni, że wszyscy zainteresowani usiądą w pobliżu tłumacza / tłumaczki, warto rozważyć zamontowanie **dodatkowego ekranu**, na którym wyświetlana byłaby postać tłumaczącego. Ułatwi to odbiór tłumaczenia osobom zajmującym miejsca w dalszych rzędach. Można dodatkowo oznaczyć miejsce, gdzie będzie znajdować się tłumacz(ka) PJM, aby osoby chcące skorzystać z tej usługi wiedziały, gdzie będą miały najlepszy odbiór.

Co się tyczy tłumaczenia online, należy się upewnić, czy tłumacz(ka) ma za sobą jasne, jednolite tło oraz czy w kadrze dobrze widać jego / jej twarz i dłonie (także pod względem oświetlenia).

Dobłą praktyką jest krótkie spotkanie przed właściwym wystąpieniem, aby sprawdzić warunki techniczne (kamerę, mikrofon itp.). Najlepiej, gdyby w takim spotkaniu wzięli udział wszyscy prelegenci i prelegentki, by tłumacz lub tłumaczka mieli okazję wyjaśnić ewentualne niezrozumiałe kwestie z wcześniej przesłanych skryptów.

Podczas wystąpienia z tłumaczeniem prelegenci i prelegentki powinni mówić w sposób naturalny – nie za szybko i nie za wolno. Unikajmy sytuacji, w której kilka osób mówi jednocześnie, gdyż tłumacz(ka) będzie mieć problem z decyzją, czyją wypowiedź tłumaczyć.

Pamiętajmy, by kiedy zwracamy się do osoby g/Głuchej, zawsze utrzymywać kontakt wzrokowy właśnie z nią. Nie mówimy w takich sytuacjach w stronę tłumacza lub tłumaczki, którzy mają być pośrednikami w naszej rozmowie.

Podczas tłumaczenia filmów czy tekstów pisanych (na przykład różnych dokumentów) osoba tłumacząca powinna znajdować się na jasnym, jednolitym tle bądź na tle, które pozwoli na łatwe i szybkie wycięcie (wykluczowanie) postaci i wklejenie jej na dowolne, czytelne tło bądź do gotowej produkcji filmowej. Należy przy tym pamiętać, że postać tłumacza / tłumaczki ma zajmować co najmniej $\frac{1}{8}$ ekranu, a jeśli to możliwe, nawet więcej. W przeciwnym wypadku tłumaczenie będzie niekomfortowe w odbiorze.

Podczas tłumaczenia niezbędne jest zapewnienie tłumaczowi / tłumaczce **wody**, zwłaszcza w ciepłe dni i podczas długich zleceń. Podczas całodniowych wystąpień dobrą praktyką jest również zapewnienie **obiadu** oraz **miejsca do wypoczynku podczas przerwy**.

Na zakończenie udanej współpracy dobrą praktyką jest wystawienie tłumaczowi / tłumaczce **rekomendacji**, które pomogą im pozyskiwać kolejne zlecenia.

Kodeks etyczny Stowarzyszenia Tłumaczy Polskiego Języka Migowego

Magdalena Sipowicz

Stowarzyszenie Tłumaczy Polskiego Języka Migowego powstało w 2009 roku w odpowiedzi na potrzeby zarówno tłumaczy / tłumaczek polskiego języka migowego, którzy chcieli pogłębiać swoją wiedzę i doskonalić umiejętności językowe, jak i klientów, którzy potrzebowali korzystać z profesjonalnych usług. Zrzesza ono słyszących, CODA (słyszące dzieci g/Głuchych rodziców) oraz Głuchych tłumaczy i tłumaczki.

Pozwolę sobie krótko nakreślić tło historyczne tej profesji w Polsce. Jest to bowiem według mnie klucz do właściwego zrozumienia tego, kim są profesjonalni tłumacze i tłumaczki i dlaczego tak ważne jest, aby w trakcie wykonywania swojej pracy kierowali się kodeksem etycznym właściwym dla tej grupy zawodowej.

W 2008 roku na wydziale filologii języka polskiego Uniwersytetu Warszawskiego po raz pierwszy w kraju uruchomiono studia na kierunku polski język migowy. Studenci po ukończeniu półtorarocznego okresu nauki mogli zdać egzamin i uzyskać dyplom z zakresu translatoryki, czyli tłumaczenia PJM. To określenie jest bardzo ważne, ponieważ do dziś zdarzają się błędy w zamówieniach, kiedy zleceniodawca potrzebuje tłumacza / tłumaczki, a w ogłoszeniu pojawia się termin „lektor PJM”. Wówczas też po raz pierwszy wyraźnie odróżniono na poziomie uniwersyteckim polski język migowy od systemu językowo-migowego.

Studenci i wykładowcy związani z nowo utworzonym kierunkiem doszli do wniosku, że potrzebna jest w Polsce organizacja zawodowa zrzeszająca tłumaczy polskiego języka migowego. W efekcie już w 2009 roku powstało STPJM. Prezeską pierwszych trzech kadencji była dr Aleksandra Kalata-Zawłocka, za sprawą której udało się m.in. nawiązać współpracę z European Forum of Sign

Language Interpreters (EFSLI). Absolwenci i absolwentki wspomnianych studiów podyplomowych byli w większości współzałożyciel(k)ami STPJM, a część z nich do dziś jest jego członk(ini)ami. Ponad dziesięcioletnie doświadczenie i stałe doskonalenie się spowodowało, że od kilku lat osoby zrzeszone w STPJM swoją pracą reprezentują europejski poziom tłumaczeń w zakresie polskiego języka migowego.

Wraz z powstaniem STPJM rozpoczął się proces profesjonalizacji zawodu tłumacza PJM. Podjęto próbę stopniowego odchodzenia od modelu „tłumacz-pomocnik” (asystent, który doradza, pomaga dokonać wyboru, wyjaśnia) na rzecz traktowania tłumacza jako profesjonalnego pośrednika międzykulturowego i językowego. Przed 2009 rokiem każda osoba znająca polski język migowy była traktowana jako tłumacz, którego zadaniem jest pomoc osobie g/Głuchej w załatwianiu spraw życia codziennego.

Jeszcze dekadę temu niewiele osób g/Głuchych podejmowało studia. Nie było też wtedy wielu tłumaczek i tłumaczy, którzy specjalizowaliby się w przekładzie akademickim. Obecnie sytuacja się zmieniła – obie grupy zyskały na liczebności. Wzrosło zapotrzebowanie na tłumaczenia dla studentów i studentek, są tłumaczki i tłumacze, którzy specjalizują się w tym zakresie.

Wiele lat intensywnych działań STPJM i pracy własnej tłumaczy i tłumaczek przyniosło efekty. Obecnie mamy na rynku profesjonalistów, którzy prezentują wysokie umiejętności językowe i stale doskonalą swoje kompetencje, a ponadto stosują w codziennej pracy zasady kodeksu etycznego członków STPJM. Mówimy tutaj o tłumacz(k)ach słyszających, ale również g/Głuchych, którzy świadczą usługi tłumaczenia z tekstu pisanego na PJM oraz między różnymi językami migowymi – dzięki znajomości International Sign dbają o dostępność wydarzeń o charakterze międzynarodowym.

Kodeks etyczny STPJM to zbiór wytycznych i wskazówek, przewodnik służący wspieraniu tłumacza / tłumaczki polskiego języka migowego w postępowaniu podczas wykonywania obowiązków oraz w dążeniu do profesjonalizmu. Chroni również przed popełnianiem błędów. Przeznaczony jest głównie dla tłumaczy i tłumaczek PJM, jednakże znajomość zasad w nim ujętych może być pomocna

również dla słyszących i niesłyszących odbiorców / odbiorczyń tłumaczenia. Kodeks może też być wskazówką dla instytucji kultury, które chcą skorzystać z usług tłumacza / tłumaczki PJM.

Podstawą kodeksu jest przekonanie o tym, że osoby należące do środowiska g/Głuchych mają niepodważalne prawo do porozumiewania się w pełni i na tych samych zasadach co osoby słyszące. Mają prawo do dokonywania świadomych wyborów na podstawie informacji otrzymanych z tłumaczenia najwyższej jakości. Rekomendujemy traktowanie osób g/Głuchych jako posługujących się językiem obcym, nie jako podopiecznych czy osób z niepełnosprawnością.

Kodeks zawiera grupy zasad dotyczące: tajemnicy zawodowej, profesjonalizmu, rozwoju zawodowego, bezstronności, szacunku wobec stron tłumaczenia, szacunku wobec innych tłumaczy i tłumaczek. Pokróćce omówię poszczególne aspekty, pełną treść można natomiast znaleźć pod adresem: <https://stpjm.org.pl/strefa-tlumaczy/etyka-i-profesjonalizm/>.

Warto zaznaczyć, że przedstawione w kodeksie sytuacje nie wyczerpują puli wszystkich zmiennych, z jakimi tłumacz(ka) czy klient(ka) mogą mieć styczność.

Tajemnica zawodowa – tłumacz(ka) ma obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej niezbędnej do ochrony interesów wszystkich zaangażowanych stron. Zadaniem tłumacza / tłumaczki jest ułatwienie komunikacji na płaszczyźnie kulturowej oraz językowej. Wszelkie informacje, jakie otrzymuje przed tłumaczeniem i w trakcie jego trwania, pozostają utrzymane w tajemnicy. Wyjątek mogą stanowić sytuacje, w których ujawnienie jest niezbędne ze względu na przepisy prawa.

Profesjonalizm – jest to dość szerokie pojęcie, w którego skład wchodzi założenie, że tłumacz(ka) posiada wszelkie niezbędne umiejętności zawodowe, praktyczne oraz specjalistyczną wiedzę translatoryczną i merytoryczną – również w zakresie kultury Głuchych – które są wymagane do wykonywania usługi. Tłumaczenie to skomplikowany proces rozpoczynający się już w momencie podjęcia zlecenia, dlatego tłumacz(ka) zawsze prosi o materiały. Tłumacza / tłumaczkę obowiązuje zachowanie poufności wszelkich otrzymanych informacji

i materiałów. Przed podjęciem zlecenia taka osoba powinna dostać jak najwięcej informacji dotyczących zlecenia (czas pracy, miejsce, szczegółowy opis tematu). Pozwala jej to przygotować się do powierzonego zadania. Ma ona też wówczas możliwość, by odrzucić zlecenie, jeśli przekracza ono jej umiejętności bądź jest niezgodne z jej systemem wartości etycznych czy religijnych. Dotyczy to również nagrań tłumaczenia na język migowy do powstałego już materiału filmowego.

Niezwykle ważne przy planowaniu wydarzenia z tłumaczeniem jest założenie w budżecie wynagrodzenia dla dwojga tłumaczy, jeśli całość realizacji przekracza godzinę zegarową tłumaczenia. Powyżej tego czasu tłumacze i tłumaczki pracują w zespołach, aby zachować profesjonalizm i najwyższą jakość usługi.

Przejawem profesjonalnego zachowania jest również unikanie podejmowania się podwójnych bądź sprzecznych ze sobą ról. Chodzi o zapobieganie sytuacjom, w których obecność konkretnej osoby w roli tłumacza / tłumaczki może nie być neutralna dla sprawy.

Tłumacz(ka) ma obowiązek nie tylko rzetelnie przygotować się pod kątem merytorycznym, ale również zadbać o stanowisko pracy (jeśli zlecenie wykonywane jest zdalnie) oraz o odpowiedni, schludny wygląd. Preferowane jest ciemne, jednolite ubranie (bez zegarka i biżuterii), w wypadku mężczyzn także brak zarostu, oraz stanowisko na kontrastowym tle. Kolejnym ważnym aspektem jest informowanie stron z wyprzedzeniem o tym, że tłumacz(ka) spóźni się lub nie stawi się na zlecenie. W tej drugiej sytuacji powinien / powinna podjąć próbę znalezienia za siebie zastępstwa.

Tłumacz bądź tłumaczka profesjonalnie podchodzący do wykonywanej pracy nie powinni ponadto zawyżać ani zaniżać stawek. Aktualnie tłumacze i tłumaczki polskiego języka migowego stopniowo przechodzą na rozliczenia blokowe (cztery godziny zegarowe są traktowane jak jeden blok), rezygnując z rozliczeń godzinowych.

Rozwój zawodowy – oznacza ustawiczne kształcenie się przez tłumacza/tłumaczkę, nieustanne dbanie o podwyższanie swoich kwalifikacji i umiejętności

zawodowych. Czynn(-na) zawodowo tłumacz(ka) bierze udział w szkoleniach i kursach doskonalących, jak również w życiu społeczności osób Głuchych.

Bezstronność – zgodnie z tą zasadą tłumacz(ka) niezależnie od sytuacji pozostaje bezstronny(-na) wobec przekazywanych treści oraz pozostałych uczestników i uczestniczek tłumaczenia. Jeśli osoba nie jest pewna co do możliwości zachowania przez siebie bezstronności, dla zachowania profesjonalizmu powinna nie podejmować się zlecenia. Osoba dokonująca tłumaczenia, jako że jest pośrednikiem w komunikacji, powinna powstrzymać się od komentowania przekazywanych treści, wyrażania własnej opinii czy doradzania którejkolwiek ze stron. Należy zachować powściągliwość emocjonalną, tak aby nie zaburzyć procesu tłumaczenia.

Szacunek wobec stron tłumaczenia oraz innych tłumaczy i tłumaczek – tłumacz(ka) jako osoba wykonująca zawód zaufania publicznego obdarza szacunkiem zarówno strony tłumaczenia jak i swoich kolegów i koleżanki z branży. Dokonuje przekładu treści wyrażanych przez daną osobę niezależnie od jej narodowości, płci, wyznania, rasy, koloru skóry, niepełnosprawności, orientacji seksualnej oraz jakichkolwiek innych cech. Nie wyraża publicznie negatywnych opinii, stara się wspierać innych tłumaczy i tłumaczki, dzieli się swoją wiedzą i umiejętnościami.

W 2018 roku STPJM zorganizowało kampanię społeczną, w której poruszono najważniejsze kwestie zawarte w kodeksie etycznym, wpływające na jakość pracy tłumaczy i tłumaczek podchodzących profesjonalnie do wykonywanej pracy. Więcej informacji na ten temat można znaleźć na stronie stowarzyszenia: <http://stpjm.org.pl/stpjm/kampanie-stpjm/>.

Warto wspomnieć o tłumaczeniu online, które pojawiło się na dużą skalę wraz z pandemią, kiedy to większość wydarzeń przeniosła się do sieci. Zakres obowiązków tłumacza / tłumaczki został poszerzony o dodatkowe aspekty. W sytuacji tłumaczenia zdalnego tłumacz bądź tłumaczka odpowiedzialni są za właściwe oświetlenie i tło stanowiska, odpowiedniej jakości kamerę oraz transmisję danych umożliwiającą odbiór treści – jeśli tłumaczenie odbywa się z ich mieszkania bądź miejsca wynajętego w tym celu. Przed ogólnodostępnymi

wydarzeniami praktykuje się przeprowadzenie próby łącza internetowego, jak również ustawienia kadru i oświetlenia. Jeśli zaś tłumaczenie odbywa się u zamawiającego, wtedy obowiązek zadbania o wszystkie wymienione aspekty leży po jego stronie. Zarówno tłumacz(ka), jak i zleceniodawca powinni dążyć do tego, aby przed wydarzeniem odbyła się próba techniczna.

Reasumując, kierowanie się opisany kodeksem jest niezbędne – choć niewystarczające – do wykonywania w rzetelny sposób pracy tłumacza / tłumaczki PJM. Ponadto bardzo istotne jest krytyczne, uczciwe ocenianie własnych umiejętności. To wszystko razem zwiększa prawdopodobieństwo rzetelnego podejścia do zlecenia i wykonania go na najwyższym poziomie.

Jak dobrze zamówić tłumaczenie między polskim językiem fonicznym a PJM?

Iwona Gawrońska, Ewelina Granat, Tomasz Włodarski

Dlaczego potrzebujemy dobrego zamówienia tłumaczenia między językiem fonicznym a polskim językiem migowym? Odpowiedź jest prosta. Upewnienie się co do jakości oferowanego tłumaczenia ma bezpośredni wpływ na jakość uczestnictwa w wydarzeniu kulturalnym przez osoby g/Głuche posługujące się polskim językiem migowym. Dobre tłumaczenie na PJM to dobre i w miarę możliwości pełne uczestnictwo osób g/Głuchych w wydarzeniu. Niestety przy obecnym dużym zapotrzebowaniu na tłumaczenia PJM na rynku pojawiają się usługi, które nie gwarantują, że ten cel zostanie osiągnięty.

OBOWIĄZKI USTAWOWE

Czy należy zawsze i wszędzie oferować tłumaczenie? Art. 4 ust. 1 i 2 Ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami mówią, że podmioty publiczne powinny prowadzić i planować działania w sposób dostępny dla wszystkich odbiorców i w sposób wolny od barier. Jednocześnie to szerokie rozumienie dostępności każdego działania ustawa reguluje przez wprowadzenie minimalnego standardu dostępności, sformułowanego w art. 6. Obowiązek określania warunków zamówienia usługi bądź dostawy w sposób gwarantujący jej dostępność wprowadza art. 4 ust. 3, który bezpośrednio odwołuje się do uwzględniania wspomnianych minimalnych wymagań.

W przypadku tłumaczeń na PJM **dostępność informacyjno-komunikacyjna** (art. 6 ust. 3 Uzd) dotyczy:

- obsługi osób z wykorzystaniem środków wspierających komunikowanie się (na przykład poczta elektroniczna, SMS i / lub MMS, komunikatory internetowe) LUB zapewnienia obsługi z wykorzystaniem dostępu online do usługi tłumacza / tłumaczki przez strony internetowe i aplikacje,

- zapewnienia na stronie internetowej podmiotu informacji o jego działalności w postaci nagrania treści w PJM,
- zapewnienia, na wniosek osoby ze szczególnymi potrzebami (w tym osoby g/Głuchej posługującej się PJM), komunikacji z podmiotem publicznym w formie określonej w tym wniosku.

Jeśli zaś chodzi o **dostępność cyfrową** (art. 6 ust. 2 Uzd), materiały audiowizualne opublikowane na stronie po 23 września 2020 roku muszą zawierać napisy. Tłumaczenie ich na PJM nie jest wymagane (PJM w materiałach wideo to bowiem poziom AAA standardu WCAG 2.1, a obowiązek ustawowy zdefiniowany jest na poziomie AA) – ale stanowi dobrą praktykę. Art. 3 ust. 2 Ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych wyłącza zaś obowiązek dostępności transmisji na żywo (choć jest to jeden ze sposobów angażowania osób g/Głuchych w realizowane wydarzenia).

Warto pamiętać, że obowiązki w zakresie dostępności określone są także w ustawie Prawo zamówień publicznych (dalej jako ustawa Pzp), a szczególnie w art. 100. Dotyczą one przede wszystkim postępowań dla kwot 130 tysięcy złotych netto i wyższych, ale mogą być także widziane jako obowiązujące procedury dla postępowań poniżej tej kwoty. Warto, by osoby odpowiedzialne za zamówienia publiczne i za dostępność w danej instytucji uzgodniły interpretację tej kwestii.

Z ustawy Pzp wynika, że jeśli zamówienie dotyczy osób fizycznych, należy w opisie jego przedmiotu uwzględnić potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz zasady projektowania dla wszystkich. Realizacja tego obowiązku ma umożliwić osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z efektów zamówienia¹.

W przygotowaniu zamówienia trzeba się zastanowić nad jego charakterem: na ile przedmiot zamówienia będzie rzeczywiście wykorzystywany przez szerokie grono odbiorców, w których mogą znaleźć się osoby z niepełnosprawnościami? W szczególności może to dotyczyć „zamówień na budowę bądź modernizacji

¹ Por. Anna Prigan, *Komentarz do art. 100 ustawy*, pkt 5 i 6, <https://komentarzpzp.pl/strona-glowna/dzial-ii/rozdzial-1/oddzial-4/art-100/komentarz-do-art-100-ustawy> (dostęp: 10.12.2021).

obiektów użyteczności publicznej, rozwiązań transportowych (dostawy środków transportu, projektowanie przystanków, przejść), dostaw sprzętu, oprogramowania, kampanii informacyjnych i projektowania stron internetowych (na przykład z uwzględnieniem potrzeb osób niewidzących i niesłyszących). Opisując przedmiot zamówienia w takich przypadkach, zamawiający powinien w najszerszym stopniu uwzględnić potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności”².

Trzeba także pamiętać, że publikacja zamówienia na stronie internetowej podlega wymogom dostępności cyfrowej. Pliki muszą być przygotowane w sposób czytelny dla osób posługujących się narzędziami czytania tekstu ze stron internetowych. Publikacja zamówienia jest bowiem publiczna, podlega zasadom dostępu do informacji publicznej i nie może ograniczać możliwości uczestnictwa w postępowaniu, nie tylko co do przedmiotu zamówienia, ale także możliwości odczytania zamówienia i przygotowania oferty przez pracowników potencjalnego wykonawcy.

WARUNKI ZAMÓWIENIA: PRAKTYCZNE FORMY TŁUMACZEŃ Z WYKORZYSTANIEM PJM

Zamawiający może po pierwsze potrzebować **tłumaczenia PJM na żywo**, realizowanego podczas koncertu lub innego wydarzenia albo online – w ramach transmisji na stronie internetowej lub w mediach społecznościowych. W takiej sytuacji tłumacz(ka) albo jest obecny(-na) na sali, albo musi mieć dostęp do dobrej jakości kamery oraz oprogramowania, które pozwoli odsłuchiwać transmisję i na bieżąco nadawać tłumaczenie. Jest to jeden z warunków profesjonalnej usługi.

W przypadku konferencji czy spotkań, których czas trwania przekracza półtorej godziny, należy zamówić tandem tłumaczy lub tłumaczek, którzy będą na zmianę symultanicznie pracowali, zmieniając się podczas spotkania.

Tłumaczenie nagrania wideo wymaga od tłumacza / tłumaczki posiadania dobrej jakości sprzętu do nagrywania (na przykład kamera, *green screen*, profesjonalne oświetlenie), które pozwolą na wykluczowanie obrazu i umieszczenie

² Tamże, pkt 7.

przygotowanego tłumaczenia w materiale wyjściowym. Możliwe jest także zamówienie kompleksowej usługi polegającej na nagraniu i wmontowaniu tłumaczenia wideo w materiał wyjściowy, co wymaga odpowiedniego oprogramowania oraz specjalistycznych umiejętności.

Istnieje także usługa **tłumaczenia tekstów pisanych**. Tłumacz(ka) przygotowuje wówczas nagranie wideo z tłumaczeniem tekstu na PJM – czasem także dodaje tekst źródłowy jako napisy do nagrania. Warto w tej sytuacji postawić warunki podobne jak w przypadku zamawiania tłumaczenia nagrań, jeśli chodzi o wymagania techniczne. W takich wypadkach jako tłumacze dobrze sprawdzają się także osoby g/Głuche, które potrafią swobodnie odczytać tekst w języku polskim. Warto poszerzyć swoją listę tłumaczy i tłumaczek PJM o osoby g/Głuche, które mogą świadczyć taką usługę. Tym bardziej że w obliczu dużego zapotrzebowania na rynku słyszący tłumacze PJM mogą niechętnie podejmować się tego typu zleceń.

JEDEN CZY WIELU TŁUMACZY W CIĄGU ROKU?

To pytanie zadaje sobie wiele osób zajmujących się zamówieniami publicznymi. Z punktu widzenia instytucji publicznej i procedury zamówieniowej najłatwiej byłoby oszacować potrzeby w skali roku, przygotować jedno postępowanie i określić warunki realizacji zamówienia tak, aby rozliczać wykonane zadania według godzin.

Jednak to, co najłatwiejsze dla podmiotu publicznego, nie zawsze dobrze realizuje potrzebę odbiorców i odbiorczyń. Jak już wspomnieliśmy, wiele zależy od potrzebnego typu tłumaczenia w danej sytuacji, która może wymagać uczestnictwa więcej niż jednego tłumacza lub tłumaczki.

Dlatego prowadzenie jednego kompleksowego zamówienia rocznego wymagałoby wyczerpującego opisu sytuacji i potrzeb podmiotu publicznego w perspektywie całego roku, co nie zawsze jest możliwe. Bardziej praktyczne jest zebranie informacji o potrzebach różnych tłumaczeń w instytucji w skali roku i oszacowanie kwoty tak, by ocenić, jakim trybem należy prowadzić postępowania zamówieniowe na tłumaczenia PJM. Następnie należy zrealizować je

w częściach, za każdym razem na nowo, z zachowaniem procedur właściwych dla całego zamówienia rocznego.

Zaletą takiego rozwiązania jest możliwie najdokładniejsze dopasowanie pojedynczego zamówienia do zidentyfikowanych potrzeb osób uczestniczących w wydarzeniu oraz bieżących możliwości instytucji.

WYJŚCIE POZA KRYTERIUM CENY

Gwarancja wysokiej jakości świadczonej usługi – to cel dobrego zamówienia publicznego. W tym wypadku ma ono prowadzić do możliwie najlepszego, najpełniejszego udziału osób, które komunikują się z wykorzystaniem PJM, w organizowanym wydarzeniu. Niska cena nie wyklucza wysokiej jakości, jednak utrudnia jej uzyskanie. Podnosi ryzyko zatrudnienia osób niedoświadczonych, niewykwalifikowanych do realizacji usługi. Tym bardziej że praca za niską cenę hamuje także rozwój zawodowy, na co zwracają uwagę sami tłumacze i tłumaczki. Nie można zatem zgodzić się na to, by cena była jedynym kryterium oceny ofert.

Kryteria pozacenowe

Proponujemy kryteria doświadczenia i kwalifikacji, które przedyskutowaliśmy z przedstawiciel(k)ami Stowarzyszenia Tłumaczy Polskiego Języka Migowego oraz Polskiego Związku Głuchych. Przyjmijmy, że wartość naszej oceny to 100 pkt.

Tabela 1. Proponowana waga poszczególnych kryteriów oceny.

KRYTERIUM	WAGA
cena (C)	50% = 50 pkt.
doświadczenie tłumacza / tłumaczki (D)	40% = 40 pkt.
weryfikowalne kwalifikacje tłumacza / tłumaczki (W)	10% = 10 pkt.

Oceny ofert dokonuje się w oparciu o wzór, który gwarantuje zbalansowanie poszczególnych elementów.

- kryterium cena (C): oferta może otrzymać maks. 50 punktów, a obliczamy je według schematu:

liczba punktów badanej oferty = $(C_{min} / C_{bad}) \times 50$, przy czym 1 pkt odpowiada 1%, gdzie:

C_{min} – najniższa zaoferowana cena

C_{bad} – cena oferty badanej

- kryterium doświadczenie (D): oferta może otrzymać maks. 40 punktów w zależności od wymiaru dotychczasowej praktyki:

Tabela 2. Proponowana skala punktacji oferty w stosunku do rodzaju doświadczenia tłumacza / tłumaczki.

OPIS SPOSOBU OCENY	PUNKTACJA
Realizacja do 15 godzin tłumaczenia między polskim językiem fonicznym a polskim językiem migowym (konferencji / spotkań / paneli / seminariów / audycji / programów / filmów)* – wykonanych np. w okresie ostatnich 3 lat przed upływem terminu składania ofert**.	0 pkt.
Realizacja 16–30 godzin tłumaczenia między polskim językiem fonicznym a polskim językiem migowym (konferencji / spotkań / paneli / seminariów / audycji / programów / filmów)* – wykonanych np. w okresie ostatnich 3 lat przed upływem terminu składania ofert**.	10 pkt.
Realizacja 31–44 godzin tłumaczenia między polskim językiem fonicznym a polskim językiem migowym (konferencji / spotkań / paneli / seminariów / audycji / programów / filmów)* – wykonanych np. w okresie ostatnich 3 lat przed upływem terminu składania ofert**.	20 pkt.
Realizacja 45–59 godzin tłumaczenia między polskim językiem fonicznym a polskim językiem migowym (konferencji / spotkań / paneli / seminariów / audycji / programów / filmów)* – wykonanych np. w okresie ostatnich 3 lat przed upływem terminu składania ofert**.	30 pkt.
Realizacja minimum 60 godzin i więcej tłumaczenia między polskim językiem fonicznym a polskim językiem migowym (konferencji / spotkań / paneli / seminariów / audycji / programów / filmów)* – wykonanych np. w okresie ostatnich 3 lat przed upływem terminu składania ofert**.	40 pkt.

- * Należy dokładnie określić, jakie tłumaczenie ma zostać zamówione. Nie wystarczy napisać, że ma być to doświadczenie w tłumaczeniu między polskim językiem fonicznym a PJM. Konieczne jest podanie rodzaju wydarzenia, na przykład: tłumaczenie konferencji (wymagana współpraca z drugim tłumaczem), tłumaczenie spotkania, tłumaczenie wernisażu. Działają tu te same zasady, co w każdym innym tłumaczeniu. Istotne są temat spotkania, zakres słownictwa i sposób tłumaczenia (symultaniczny czy konsekwentny).
- ** Wskazanie okresu, w trakcie którego tłumacz(ka) zdobył(a) wymagane doświadczenie, może budzić wątpliwości związane z ryzykiem ograniczenia konkurencji. Uważamy jednak za istotne, że obecna sytuacja rynkowa (duży popyt na usługi tłumaczeniowe wynikający z wejścia w życie Uzd oraz warunki pandemii znacznie zwiększające liczbę dostępnych wydarzeń online) to czas intensywnej pracy tłumaczy i tłumaczek. Przekłada się to na zdobywanie nowego doświadczenia oraz ciągłą aktualizację wiedzy, a także nabywanie nowych kompetencji. Proponowane kryterium trzyletniego doświadczenia w zakresie tłumaczenia na PJM może, choć nie musi, wpłynąć na dobrą jakość wykonania usługi tłumaczenia. Alternatywnym sposobem oceny jakości byłby wymóg przedstawienia próbek tłumaczeń PJM (na przykład w formie filmików), na podstawie których możliwa będzie ocena jakości pracy tłumacza / tłumaczki. W takim wypadku należy wytypować kryteria poprawności / jakości tłumaczenia, określić skalę punktacji i zaprosić biegłego³, żeby dokonał oceny próbek.

- kryterium weryfikowania kwalifikacji (W)

Pozostałe 10 pkt. proponujemy ująć jako kryterium weryfikowania kwalifikacji. Choć w naszym kraju nie zatwierdzono jeszcze ram kwalifikacji zawodowej tłumacza PJM, istnieją na dzień dzisiejszy rozpoznawalne świadectwa i certyfikaty poświadczające znajomość polskiego języka migowego, uznawane przez wszystkie osoby zaproszone przez nas do dyskusji. Są to:

- członkostwo w Stowarzyszeniu Tłumaczy Polskiego Języka Migowego,
- certyfikat tłumacza polskiego języka migowego otrzymany od Polskiego Związku Głuchych,

³ Biegły pełni funkcję głosu doradczego przy przygotowaniu i przeprowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia. Jest to osoba, która posiada specjalistyczną wiedzę i kompetencje w zakresie przedmiotu zamówienia. Więcej o roli biegłego w zamówieniach publicznych przeczytasz w naszej publikacji [Jak dobrze zamówić audiodeskrypcję? Praktyczne wskazówki](#).

- świadectwo ukończenia studiów podyplomowych na kierunku polski język migowy, prowadzonym przez Pracownię Lingwistyki Migowej na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego,
- świadectwo ukończenia studiów stacjonarnych II stopnia: filologia polskiego języka migowego (Uniwersytet Warszawski).

Każdy z tych certyfikatów uzyskiwany jest poprzez weryfikację znajomości PJM.

Tak przygotowane kryteria pozwalają na zbalansowaną ocenę ofert, w której czynniki takie jak koszt usługi (maks. 50 pkt.), doświadczenie (maks. 40 pkt.) oraz poświadczenie znajomości języka migowego (10 pkt.) pozwalają wybrać najbardziej optymalną ofertę.

OKREŚLENIE WARUNKÓW ZAMÓWIENIA

Przygotowanie dokumentacji

Zgodnie z wymogami ustawy o dostępności cyfrowej dotyczącymi publikacji materiałów na stronach internetowych (art. 8 ust. 2 pkt. 2)f) zapytanie ofertowe, wzory umów lub wzorce innych dokumentów przeznaczonych do zaciągania zobowiązań cywilnoprawnych muszą być dokumentami dostępnymi cyfrowo, to znaczy otwartymi do odczytania przy pomocy czytników, którymi posługują się osoby z niepełnosprawnością wzroku. Nie mogą to być skany dokumentów do plików PDF ani JPG. Muszą wykorzystywać ustaloną i konsekwentnie stosowaną hierarchię tytułów i nagłówków (także w tabelach) oraz teksty alternatywne.

Więcej informacji o dostosowaniu dokumentów do standardów dostępności można znaleźć tutaj: [Podręcznik dla szkoleniowców. Dostępność informacji elektronicznej](#) (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego).

Warunki realizacji zamówienia

Tłumacze i tłumaczki PJM coraz częściej stosują się do ogólnego kodeksu etycznego, przyjętego przez STPJM. Warto uwzględnić zawarte w nim zapisy w warunkach realizacji zamówienia. Wpływają one na jakość usługi i pomagają przygotować i przeprowadzić ją w sposób profesjonalny i pozwalający na głębsze zaangażowanie odbiorców i odbiorczyń w wydarzenie.

Przykładowe zapisy

Wymagania dotyczące nagrań dostarczonych przez tłumacza / tłumaczkę PJM:

- Strój powinien być dostosowany do realizacji nagrań, na przykład ciemne stonowane ubranie bez znaków firmowych, bez stosowania biżuterii oraz ozdób mogących rozpraszać uwagę, w jednolitym kolorze, znacząco odcinający się od tła i koloru ciała. Rekomendowane są bluzki z długim rękawem;
- Tło nagrania powinno być stałe, nieporuszające się; niezbędne jest zapewnienie odpowiedniego kontrastu między tłem a osobą tłumacza / tłumaczki;
- Światło powinno wyraźnie i jednolicie oświetlać całą postać tłumacza / tłumaczki;
- Kadr musi obejmować tłumacza / tłumaczkę od bioder w górę; szerokość kadru powinna być ustawiona tak, aby ręce tłumacza / tłumaczki nie wychodziły poza niego; tłumacz(ka) powinien / powinna zajmować centralną część ekranu; kamera powinna być zlokalizowana na wysokości oczu tłumacza / tłumaczki.

Wymagania dotyczące twórców filmów, w których umieszczony zostaje wizerunek tłumacza / tłumaczki PJM:

- Wizerunek osoby tłumaczącej powinien zostać umieszczony w dolnej części obrazu po prawej stronie (z wyjątkiem sytuacji, kiedy po prawej stronie wyświetlane zostają ważne informacje, które mogłyby zostać zasłonięte);
- W ciągu trwania całego materiału filmowego sylwetka tłumacza / tłumaczki powinna znajdować się w tym samym miejscu;
- Dobrą praktyką jest, aby tłumacz(ka) zajmował(a) około 1/3 obrazu (minimum to 1/8).

Warunki odbioru zamówienia

Dokonanie odbioru zamówienia należy dobrze zaplanować i zastanowić się, kto będzie w stanie zweryfikować, czy jest ono wykonane poprawnie. Jeśli to konieczne (na przykład w przypadku tłumaczenia nagrania wideo – szczególnie w początkowej fazie współpracy z wybranym wykonawcą lub wykonawczynią), należy skonsultować odbiór z osobą posługującą się PJM. Dotyczące tego zapisy powinny być zawarte w umowie.

Należy zagwarantować sobie (również w umowie) czas na dokonanie odbioru i weryfikację istotnych elementów realizacji zamówienia, na przykład jeśli określimy warunki nagrania, ubiór tłumacza czy kolorystykę tła – należy przy odbiorze dokonać ich weryfikacji. W tym celu warto je zawrzeć w protokole odbioru. Do zapisów regulujących odbiór zamówienia można też dodać warunek odbioru poprzez weryfikację ze strony osoby g/Głuchej.

Warto pamiętać, że pracownicy instytucji kultury, na przykład koordynatorzy i koordynatorki dostępności lub inni, mający w pracy stały i bezpośredni kontakt z osobami g/Głuchymi, mogą ubiegać się w PFRON o dofinansowania do kursów PJM. Ukończenie takiego kursu nie gwarantuje co prawda nabycia kompetencji zapewniających stuprocentową weryfikację materiału od profesjonalnych tłumaczy i tłumaczek, ale może pomóc na przykład w ocenie synchronizacji tłumaczenia z materiałem audiowizualnym.

GRA ZESPOŁOWA

W wielu wypadkach zamówienie związane z tłumaczeniem między językiem fonicznym a polskim językiem migowym ze względu na wartość nie będzie podlegało przepisom ustawy Pzp. Dlatego bardzo wiele zależy od wewnętrznych postanowień regulaminowych danej instytucji i tego, czy będą one promowały realizowanie dostępności.

Konieczne jest także przygotowanie do takiej współpracy w zespole, który musi najpierw przewidzieć i ocenić potrzebę zapewnienia tłumaczenia PJM w trakcie planowanych wydarzeń. Informację o tych potrzebach musi otrzymać zespół zajmujący się zamówieniami publicznymi. Wdrażanie dostępności wymaga zaangażowania wszystkich osób uczestniczących w pracach.

Najlepszą praktyką jest wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za koordynowanie dostępności, w tym zadbanie o obecność tłumaczy PJM. Jedna osoba do kontaktu z tłumacz(k)ami ze strony instytucji przyczynia się do zapewnienia dobrej jakości zamawianej usługi. Oprócz budowania relacji pozwala to na jednoznaczny i bezpośredni komunikację.

Ustalony tryb postępowania trzeba przełożyć na działania danej instytucji i konsekwentnie realizować. Bardzo ważne są sposób zarządzania i rola osoby kierującej instytucją. Osoby, która motywuje pracowników i ustala sposoby postępowania, ale także bierze odpowiedzialność za realizowanie działań zgodnie z prawem.

Skąd dowiesz się więcej? Zaufane źródła

Bazy wiedzy:

- [Fundacja Między Uszami](#)
- [Małopolska. Kultura Wrażliwa](#)
- [Polski Związek Głuchych](#)
- [Pracownia Lingwistyki Migowej](#)
- [Stowarzyszenie Tłumaczy Polskiego Języka Migowego](#)

Wybrane artykuły:

- [Agata Etmanowicz, *Młoda: Tłumaczenie artystyczne*, rozmowa z Magdą Schromową i Joanną Ciesielską, „Polska Bez Barrier”.](#)
- [Małgorzata Fiejdasz-Kaczyńska, *Zestaw do tłumaczenia. Joanna Ciesielska: Uwaga*, „Culture.pl”.](#)
- [Monika Szczygielska, *Dostępne multimedia*, Fundacja Widzialni.](#)
- [Magdalena Urbańska, „Teatr swój widzę dostępny”. O dostępności spektakli dla osób z niepełnosprawnością słuchu, rozmowa z Dominiką Feiglewicz, *Małopolska. Kultura Wrażliwa*.](#)

INSTYTUCJA KULTURY
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Wydawca:

Małopolski Instytut Kultury w Krakowie

30-233 Kraków, ul. 28 Lipca 1943 17C

tel. 12 422 18 84, www.mik.krakow.pl

Dyrektorka: **Joanna Orlik**

Redaktorka prowadząca: **Paula Cupryan**

Opieka merytoryczna: **Tomasz Włodarski**

Redakcja i korekta: **Aleksandra Kleczka**

Opracowanie graficzne: **Kira Pietrek**

Skład i łamanie: **Anna Papiernik**

Kraków 2021

ISBN wydania online **978-83-61406-99-0**

Publikacja nieprzeznaczona do sprzedaży, dostępna na międzynarodowej licencji

Creative Commons: Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne –

Na tych samych warunkach 4.0 (CC BY-NC-SA 4.0).

Edyta Kozub – członkini rady Fundacji Między Uszami oraz Koła Terenowego Polskiego Związku Głuchych, dyplomowana lektorka PJM. Od 2010 roku prowadzi kursy języka migowego, w ramach których uczy zarówno osoby g/Głuche, jak i słyszące. Działa na rzecz środowiska Głuchych, wspiera akcje informacyjne dla osób niesłyszących oraz działania promujące język migowy. W latach 2017–2019 ekspertka ds. osób g/Głuchych w projekcie „Kultura Wrażliwa”.

Agnieszka Kukulska – tłumaczka i lektorka polskiego języka migowego w Polskim Związku Głuchych, m.in. w Centrum Edukacyjnym Migaj Naturalnie. W wolnym czasie wspiera społeczność osób g/Głuchych w różnych dziedzinach ich życia, w ramach wolontariatu. Żyje w środowisku Głuchych od początku 2015 roku.

Magdalena Sipowicz – dyplomowana tłumaczka polskiego języka migowego Uniwersytetu Warszawskiego. Ze środowiskiem osób g/Głuchych związana od 2005 roku. Od 2007 roku zawodowo wykonuje tłumaczenia na poziomie akademickim oraz konferencyjnym (Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Pedagogiczny, Akademia Górniczo-Hutnicza, Uniwersytet Ekonomiczny, Uniwersytet Warszawski). Współpracuje z wieloma instytucjami kultury (m.in. Teatr Słowackiego w Krakowie, Teatr STU, Teatr Variété, Teatr Figur, Opera Krakowska, Małopolski Instytut Kultury w Krakowie, Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki). Od 2020 roku prezeska Stowarzyszenia Tłumaczy Polskiego Języka Migowego.